

Asia: VN/9732/2019

STM065:00/2019 Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi

Yleiset kommentit uudistuksesta ja esitysluonnokseen sisältyvistä ehdotuksista

- yleiset huomiot ehdotetuista vanhempainpäiväraahjärjestelmän muutoksista**

SYL on kannattanut 6+6+6 -mallia perhevapaiden uudistamiseen. Tavoitteenamme on ollut lisätä ei-synnyttävälle vanhemmille kohdennetun ja heidän käyttämänsä vapaan pituutta ja edistää sukupuolten tasa-arvoa työelämässä ja lasten hoivavastuun jakautumisessa.

Ehdotettu uusi perhevapaamalli jakaa vapaat niin, että kullekin vanhemmalle kohdistuu 160 vanhempainvapaapäivää, joista 97 on vain toisen vanhemman käytettävissä ja loput ovat siirrettävissä toiselle vanhemmalle. Lisäksi synnyttävälle vanhemmalle on kohdennettu 40 päivän mittainen raskausvapaa. Uudessa mallissa on siis yhteensä 360 perhevapaapäivää, joista 27 prosenttia on kiinteästi kohdennettu vanhemmalle, joka ei synnytä. Osuus ei siis ole yhtä suuri kuin 6+6+6 -mallissa, mutta on merkittävä korotus nykyiseen tasoon (17 prosenttia).

SYL pitää uudistusta merkittävänä askeleena kohti tasa-arvoisempaa vanhemmuutta ja työelämää. Pidämme tärkeänä, että uuden perhevapaamallin vaikutuksia vapaiden pitämiseen ja hoitovastuun jakautumiseen seurataan tulevaisuudessakin. Ei-synnyttävän vanhemman kantama hoivavastuu ei välttämättä lisäännä vastaavassa suhteessa siihen, miten paljon hänelle kiintiöidyt perhevapaapäivät lisääntyvät. Valmius edistää vanhempien tasa-arvoa on säilyttävä myös tulevaisuudessa.

- kommentit raskaus- ja erityisraskausrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

-

- **kommentit vanhempainrahaa koskevista ehdotuksista ja perusteluista**

Mahdollisuus käyttää vanhempainvapaata erillisissä jaksoissa entistä joustavammin on useille opiskelijaperheille tarpeellista, sillä opiskelijoille ovat tyypillisiä epäsäännöllisesti ajoittuvat opiskelu- ja työjaksot. Lisääntynyt joustavuus perhevapaiden ajoittamisessa ja jakamisessa vastaavat myös opiskelijaperheen tarpeisiin.

- **kommentit muita sairausvakuutuslakiin ehdotettuja muutoksia koskien**

SYL pitää hyvänä muutosta siitä, että opintotuen nostaminen ei enää uudistuksen jälkeen ole perhepäivärahan tasoon vaikuttava tekijä. Tämä purkaa kahden tuen keskinäisten vaikutusten kehän. Nykyisin opintotuen nostaminen on johtanut perhepäivärahan maksamiseen vähimmäismääräisenä ja toisaalta perhepäiväraha on otettu huomioon tulona opintotuen tuloajoissa.

Tässä yhteydessä tahdomme nostaa esiin laajemminkin opintotuen ja perhevapaiden yhteensovittamisen liittyvät hankaluudet. Perhepäivärahat tulevat uudistuksen jälkeenkin olemaan opintotuen tuloajoissa huomioon otettavaa tuloa. Opiskelija saattaa joutua jättämään opintotukikauden nostamatta muulloin saman kalenterivuoden aikana tai palauttamaan niitä saamansa perhe-etuuden vuoksi. Siksi vanhempi saattaa joutua ajoittamaan ja jakamaan perhevapaita epätarkoituksenmukaisesti opintotuen vuosittaisen tulovalvonnan jaksojen mukaan.

Toisen hankaluuden aiheuttaa opintotuen opintopistevalvonta. Opiskelija on oikeutettu nostamaan opintotukea myös perhevapaan ajalta, mutta opintotuen opintopistevaatimus on silloinkin voimassa. Pidämme tarkoituksenmukaisena mahdollisuutta opiskella perhevapaan aikana korkeakouluopintojen luonteen vuoksi, mutta kiinnitämme huomiota siihen, että viime vuosina tiukentunut opintopistevaatimus voi usein olla vaativa perhevapaata viettävälle vanhemmalle.

SYL katsoo, että opintotuen ja perhevapaiden välinen suhde olisi tarpeellista mainita lakiesityksen nykytilan arviointia koskevassa osiossa sivuilla 16-17.

SYL katsoo, että opiskelijan etuuksien ja perhevapaiden yhteensovittamista on tarkasteltava tulevaisuudessa tarkemmin sosiaaliturvauudistuksen myötä ja mahdollisesti muissakin yhteyksissä.

Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain muuttamisesta

- **kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annettuun lakiin**

-

Muita etuuslakeja koskevat muutosehdotukset

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista muihin etuuslakeihin

-

Laki varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja koskevan lain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettuun lakiin

SYL näkee esitetyt muutokset varhaiskasvatuslakiin kannatettaviksi. Lapsen oikeus palata vanhempainvapaajakson jälkeen samaan varhaiskasvatuspaikkaan näyttäytyy tärkeänä erityisesti opiskelijoille, joilla epäsäännölliset opiskelu- ja työkajot voivat aiheuttaa lyhytaikaisia muutoksia lapsen hoitamisen tarpeisiin ja vanhempainvapaan pitämisen ajoittamiseen.

Huomautamme kuitenkin, että korkeakouluopiskelijoiden lasten päivähoidon ja varhaiskasvatuksen tarve poikkeaa usein merkittävästi työssäkäyvistä väestöstä. Opiskelijoiden opiskeluajat viikoittain voivat olla hyvin epäsäännöllisiä ja lapsen hoidon tarve näin ollen ajoittaista ja vaikeasti ennakoitavaa. Siksi opiskelijoilla olisi usein tarve erityiselle heille sopivalle joustavalle lastenhoidon muodoille, jota useimmissa kunnissa ei ole ennestään tarjolla. Näin ollen varhaiskasvatuksen hyödyntäminen voi olla opiskelijalle epätarkoituksenmukaista tai hankalaa.

Laki työsopimuslain ja laki merimiesten työsopimuslain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista työsopimuslakiin ja laki merimiesten työsopimuslakiin

-

Laki vuosilomalain ja laki merimiesten vuosilomalain muuttamisesta

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista vuosilomalakiin ja merimiesten vuosilomalakiin

-

Liitelait (lakiehdotukset 18-29)

- kommentit ehdotetuista muutoksista ja niiden perusteluista liitelakeihin

-

Vaikutusten arviointi

- **Taloudelliset vaikutukset**

-

- **Vaikutukset julkiseen talouteen**

-

- **Vaikutukset kotitalouksiin**

Kiinnitämme huomiota siihen, että lakiehdotuksen vaikutusten arvioinnissa on pääosin keskitytty tilanteisiin, joissa perhevapaalle jäävä henkilö on työsuhteessa tai toisen sosiaalivakuutusmuotoisen tuen piirissä. Huomiotta lakiluonnoksessa ovat tilanteet, joissa perhevapaalle jäävä vanhempi on opintotuen piirissä oleva opiskelija. Näin on tämän lakiesityksen kappaleen lisäksi esimerkiksi kappaleessa 3.2.2 Lainsäädännön soveltuminen erilaisiin perhemuotoihin ja perheiden tarpeisiin, 5.2.1.2. Vaikutukset kotitalouksiin ja kappaleen 3.1.1. väliotsikossa Vanhempainpäivärahojen suhde muihin etuuksiin.

Vuosittain äitiyspäivärahakausi alkaa noin 1500 korkeakouluopiskelijalla ja perhepäivärahaa nostaa vuosittain noin 3500 korkeakouluopiskelijaa. Kyse on siis merkittävästä joukosta ja pidämme tärkeänä, että lainvalmistelussa arvioidaan muutosten vaikutuksia myös heidän osaltaan.

SYL arvioi, että perhevapaaudistuksella on myönteinen vaikutus korkeakouluopiskelijoiden kotitalouksien talouteen ja perhevapaiden ja opintojen yhteensovittamiseen, vaikka hankaluudet näiden suhteen eivät kokonaisuudessaan poistukaan. Vanhempainvapaan joustavampi käyttö mahdollistaa päivärahakausien sijoittelun niin, että ne asettuvat joustavammin opintoajalle ja sen ulkopuolisiin jaksoihin. Joustavampi päivärahakausien ajoittaminen mahdollistaa myös sen, että etuuden käyttämisen voi sovittaa paremmin yhteen opintotuen vuosittaisen tulovalvonnan kanssa eli vapaan voi sijoittaa sille vuodelle, jossa tulorajat mahdollistavat etuuden käytön ilman opintotukikuukausien menettämistä. Mahdollista on myös ajoittaa perhevapaita paremmin esimerkiksi puolison kanssa, joka saattaa olla työsuhteessa tai muussa elämäntilanteessa.

- **Vaikutukset yrityksiin**

-

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

-

- Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

-

- Vaikutukset lapsiin ja perheisiin

-

- Vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon

Vanhempainvapaiden ja hoitovastuun epätasainen jakautuminen voi vaikuttaa urakehityksen ja työelämän ohella myös korkeakouluopintojen etenemiseen. Suuremman hoitovastuun kantavan vanhemman opinnot todennäköisesti viivästyvät ja hankaloituvat vanhemmuuden vuoksi enemmän. Tämän vuoksi hoitovastuun tasaisempi jakautuminen on myös opiskeluun liittyvä tasa-arvokysymys, sillä yli 60 prosenttia korkeakouluttautuvista on naisia.

- Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Perhepäivärahojen taso on riippuvainen vapaajaksoa edeltäneistä tuloista. Tämän vuoksi suurella osalla opiskelijoista päivärahana taso on huomattavan matala, sillä heillä ei usein ole merkittäviä tuloja päätoimisen opiskelun ohella. Myös opintotuen tulorajat rajoittavat mahdollisuutta hankkia tuloja. Seurauksena monet opiskelijavanhemmat jäävät matalalle päivärahatasolle. Perheellistyminen ei ole opiskeluaikana yhtä houkuttelevaa kuin työelämään siirtymisen jälkeen. Siksi perheellisten opiskelijoiden taloudellisen aseman turvaaminen muilla keinoin, kuten riittävällä opintotuen huoltajakorotuksella on tarpeen.

Opiskelijan toimeentulo perustuu usein perhevapaan aikanakin opintotuelle, joten opiskelijan on joko vapaan aikana tai sen päätyttyä täytettävä opintotuen edellyttämät vaatimukset opintojen etenemisestä. Tältä osin opiskelijaperheiden mahdollisuus niin halutessaan keskittyä lapsen täysipäiväiseen hoitamiseen perhevapaan aikana ei aina käytännössä toteudu tavalla, jota perhevapailla tavoitellaan.

SYL pitää kuitenkin tärkeänä, että opiskelijan oikeus suorittaa opintoja perhevapaan aikana säilytetään. Kehitystarve liittyy opiskelijan oikeuteen jäädä niin halutessaan huoletta perhevapaalle opinnoistaan ja jatkaa opintoja vaikeuksista sen jälkeen.

Lakiesitys turvaa opiskelijan oikeuden ilmoittautua poissaolevaksi perhevapaan aikana ja saada opinnoille lisää aikaa, mutta opetuksen järjestelyjen suhteen opiskelijan turvaksi ei ole asetettu sitovia säädöksiä. Korkeakoululla ei ole velvollisuutta huomioida perheellisen opiskelijan tilannetta opetusjärjestelyissä. Esimerkiksi opintojaksojen aikataulut ja opintosuoritusten palautusajat sekä tenttiajankohdat eivät välttämättä joustu opiskelijan perhevapaiden mukaan. On mahdollista, että perhevapaan vuoksi opiskelijalle muodostuu etenemiseste tai hän jää opinnoissaan jälkeen niin, ettei pysty paikkaamaan jälkeen jäämistä vapaan jälkeen. Korkeakouluopiskelijalla ei siksi aina ole mahdollisuutta irtautua opinnoista perhevapaalla, vaikka haluaisikin. Siksi opiskelijan mahdollisuutta jäädä perhevapaalle ja palata opintoihin ilman opintoihin aiheutuvia hankaluuksia on parannettava.

Lakipäivityksessä tulee kohdella moninaisia ja erilaisissa tilanteissa olevia perheitä kuten sateenkaari- ja uusperheitä läpileikkaavasti yhdenvertaisella tavalla. Esitys sitoo täyden vanhempainrahaoikeuden lapsen juridiseen vanhemmuuteen ja huoltajuuteen, joka voi esityksen mukaan olla korkeintaan kahdella henkilöllä. Täyden vanhempainvapaa-oikeuden rajaaminen tällä tavoin kohtelee joissain tilanteissa uus-, apila- ja sateenkaariperheiden vanhempia epäyhdenvertaisesti. On mahdollista, että vanhempi jää tällaisessa tilanteessa ilman täyttä päiväraha-oikeutta. Lisäksi mahdollisuus luovuttaa 63 vanhempainraha-päivää on rajoitettu vain kahden juridisen vanhemman puolisoihin, mikä voi rajata joissain tilanteissa lapsen sosiaalisia vanhempia kokonaan päivärahojen ulkopuolelle.

○ **Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään**

-

- **Onko jokin olennainen vaikutus jäänyt esityksessä arvioimatta tai liian vähälle arvoinnille? Jos on, niin mikä?**

Lakiluonnoksessa on laajasti jätetty huomiotta korkeakouluopiskelijoiden ryhmä perhevapaiden ja perhepäivärahan käyttäjänä. Katsomme, että korkeakouluopiskelijoiden huomioiminen lain valmistelussa on erittäin tärkeää, jotta sen tavoitteet erilaisten perheiden tilanteiden huomioimisesta täyttyvät.

Hallituksen esityksen toimeenpano ja seuranta

- **kommentit liittyen uudistuksen toimeenpanoon ja seurantaan**

-

Muut mahdolliset kommentit

SYL kiittää mahdollisuudesta lausua perhevapaaudistuksen luonnoksesta. Toivomme, että jatkossakin opiskelijat nähdään myös perhepolitiikassa aktiivisena ja merkityksellisenä joukkona, jonka tarpeet ja tilanne tunnustetaan ja otetaan huomioon päätöksenteossa. Näemme, että perheellisten opiskelijoiden tilanteen parantamisella olisi merkittäviä vaikutuksia perhemyönteisemmän ja tasa-arvoisemman yhteiskunnan rakentamisessa.

Perhevapaaudistuksen toteutuessa olisi siksi tarpeellista arvioida erikseen perheellisten opiskelijoiden tilannetta ja arvioida esimerkiksi sitä, miten korkeakouluopiskelusta voitaisiin tehdä lapsia saaville ja perhevapaita viettäville opiskelijoille helpompaa.

Tarpeen olisi arvioida myös perheellisten opiskelijoiden toimeentulon riittävyttä ja toimeentulon turvaa sekä opiskelijan etuuksien ja perhe-etuksien yhteen sovittamista. Tähän SYL toivoo huomiota erityisesti sosiaaliturvakomitean työn kautta.

Sillanpää Jani
Suomen ylioppilaskuntien liitto ry.